

FREDO DE CARBEXE: *Mourén dos fondaes / Penumbra de las hondonadas*
ANDOLÍA, 2017.

De volta al “Mourén”

Fredo de Carbexé, aunque xeógrafo de formación con traballos nel tarrén da súa especialidá, vén afanándose dende ben novo na creación literaria, en especial na poesía. Forma parte del peteiro de poetas da última xeneración das terras del Navia-Eo, asomeñados entre eles, sobre todo, por un tipo de poesía directa, con poucas concesións a os aspectos formales pos tenden al verso libre, nel que poín por delante el ritmo interno sobre el esterno. Os recursos estilísticos tampouco forman parte del esmolemento d'estos poetas, se esceptuamos a personificación tanto da natureza como d'outros aspectos y valores da comunidade, qu'entran en diálogo coel propio poeta, compoñendo unha identidade comunal. Temáticamente, a natureza cos seus fenómenos meteorolóxicos parece ter un peso decisivo nel xeito de sentir del poeta, qu'en moitas ocasións vólvese colectivo. Pódense encaixar estos poetas, con algún reparo, nos lindes del pesimismo romántico, común a outras literaturas.

Leva el noso autor publicados tres poemarios, *Mourén dos fondaes* (1996), *Soños de peregrín* (2006) y *Fruxes da nebra* (2007). Os dous últimos, cuando los deu á imprenta, xa lo fixo en formato bilingüe; non asína el primeiro, qu'apareceu en edición monolingüe na fala autóctona. Agora, a editorial Andolía apúrrenos de novo *Mourén dos fondaes* en edición bilingüe. El qu'este libro primeiro tuvese escrito na lingua materna y outras razóns qu'iremos debuyando confirmannos qu'a traducción dos dous últimos fíxose da fala propia al castellano y non al revés, como ben puidera ser

tendo en conta que Fredo é bilingüe por nacemento e por formación. Para él, escoller o eonaviego para produción poética de sou nun foi nunca un problema: primeiro, porque, como acabamos de afirmar, é a súa lingua materna; e segundo, porque pola idade, cando quixo publicar, nun se viu obrigado a facelo en castelán como despois pasou a outros máis vello, que, se nun escribían na lingua oficial, quedaban acantoados, nel mellor dos casos, en periódicos locais.

Pro para ben entender por qué tirou por este camiño, a lo esperto temos que amecer o sentir e o interese que Fredo nos demostrou sempre pola fala, como lo proba o que nas *Segundas sesións de estudio del Occidente* presentou o patrimonio lingüístico de noso como o principal activo identitario do Navia-Eo, como *marca de calidade territorial* que ben podería desempeñar o papel de dinamizador da comarca. Nun pode, despois, estrañar que, quen isto pensa e defende, escolla nosa a fala como medio de expresión para tales obxectivos literarios.

Que Fredo volvese sobre este libro e nos ofrezase a tradución ao castelán é algo que ben sei que lle agradeceremos todos. En especial aqueles que teñen dificultades coa nosa fala, ben porque, aínda sendo falantes, teñen de tal xeito castellanizados que palabras como *cofar*, *sésiga*, *atotar*, *esgarecer*, *caltrir* e tantas outras que s'atopan nos poemas deste libro xa nun forman parte do seu léxico; ou ben porque as descoñecen de feito. Para os que por unha ou outra razón dominan e teñen interese nel eonaviego, resulta un xogo agayoso cotexar se a tradución feita polo autor di que coa que pode facer calquera de nosoutros. Sen entrar en detalles, ¿traduciríamos todos igual o título do libro? A partir d'ei, cada un pode enredar por este camiño cando quira.

Qu'a versión en castelán teña feita polo propio autor descarta algunhas dos problemas que presentan as traducións en xeral e a poesía en particular. Hai que pensar que nestos casos teñen menos sentido afirmacións tan pesimistas como as de Jakobson («a poesía, por definición, é intraducible») ou as de Robert Frost («a poesía é aquilo que se perde nas traducións»). Porque

o autor nun se queda en traducir palabra por palabra senón que quén a transmitir tamén o sentimento, algo que nun ten que descifrar porque é o propio. Así despois, desaparecen os equívocos máis repetidos nas traducións: o contrasentido, o sinsentido e o falso sentido. Naide mellor que o propio autor, que domina dúas linguas, para transmitir d'unha a outra a mesma forza e a mesma calidade estética. Isto nun quita para que ás veces nos precateemos de que algunhas versos teñen máis forza expresiva nel texto autóctono que nel castelán. Por nun cansar con exemplos, basta botar unha oída ao poema «Ventoleira» que, penso, en castelán nun é quen a transmitir esa sensación de soledade, de proba, de velle e de morte que ten o texto na nosa fala. Outras veces parece como se o verso en castelán perdese ritmo, algo que se nota en algunhas dos versos de «Xuntura». Todo isto, amecido a rimas que se perden —*suqueiro* rima con *eiro*, pro ao pasalo ao castelán, *surco* nun lo fai con *labradío*— ou a imáxenes que nun son dúas de traducir, confírmannos na idea esperta máis enriba de que o texto autóctono foi primeiro que o castelán.

Por outra parte, a edición bilingüe deste libro, como a dos outros dous, ben puidera levar a algunhas reflexións sociolingüísticas. Primeira, nun se busca unha rentabilidade económica, o premio nun pagaría o esforzo. Segunda, o emparezamento das dúas linguas proba que a lingua minoritaria é tan capacitada como a hexemónica para expresar esteticamente calquera tipo de emocións. Terceira, a nosa fala goza d'unha riqueza creativa que ten valor por si mesma. De todo isto, pódese concluir que tamos na obriga, e así o entende tamén Fredo de Carbe, de manter unha forma de expresión que as xeracións foron apurando unhas ás outras con toda a súa grandeza e complexidade. As edicións bilingües, como esta, axudan d'un xeito especial a este labor.

JOSÉ ANTONIO FERNÁNDEZ VÍOR